

ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ο.Ν.Ε. ΓΙΑ ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*

Στις 19 Φεβρουαρίου η *Καθημερινή* δημοσίευσε παρέμβαση δεκατεσσάρων Ελλήνων πανεπιστημιακών οικονομολόγων, με τίτλο: «Το Grexit παραμένει καταστροφικό για την Ελλάδα». Ο τόνος τους ήταν αυστηρός, αλλά η πληροφόρησή τους για τα επιχειρήματα της άλλης πλευράς μάλλον ανύπαρκτη. Παρ' όλα αυτά, μας διαβεβαίωσαν ότι οι καταστροφές που θα συμβούν, αν η χώρα φύγει από την Ο.Ν.Ε., θα είναι απερίγραπτες. Είναι όντως έτσι;

1. Η επιμονή των οικονομολόγων στην πλευρά της προσφοράς

Η ουσία της παρέμβασης των δεκατεσσάρων έγκειται στην αντιμετώπιση της οξείας κρίσης της ελληνικής οικονομίας εντός Ευρωζώνης: «Χρειαζόμαστε έξοδο από αυτή τη μαύρη τρύπα [της ατέλειωτης λιτότητας]. Αυτό απαιτεί αλλαγή πλευσης και μεταρρυθμίσεις μέσα στο ευρώ, όχι Grexit. Εκτός ευρώ και χωρίς την πίεση των θεσμών, οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις δεν θα γίνουν ποτέ.»

Οι «αναγκαίες μεταρρυθμίσεις», οι οποίες «είναι απαραίτητες ανεξάρτητα από το τι νόμισμα θα έχουμε», έχουν ως εξής: «το άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών, η δραστική μείωση της γραφειοκρατίας ιδιαίτερα στο μέτωπο των επενδύσεων, η ιδιωτικοποίηση τομέων της οικονομίας όπου το κράτος απέτυχε [...] η εφαρμογή των νόμων και [η] απονομή της δικαιοσύνης».

Ξαφνιάζει η βαθιά και ταυτόχρονη πίστη και στο ευρώ και στη νεοφιλελεύθερη «μεταρρυθμιστική» πανάκεια. Γνήσιοι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι, όπως ο Μίλτον Φρίντμαν, ο Άλαν Γουόλτερς, ο Μάρτιν Φέλντσταϊν, έχουν ασκήσει καταλυτική κριτική στην Ο.Ν.Ε., ήδη από τη δεκαετία του 1990. Δεν συμφωνούμε με τη γενικότερη προσέγγισή τους, αλλά δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε ότι στο συγκεκριμένο ζήτημα αποδείχθηκαν προφητικοί.

Η παρέμβαση των δεκατεσσάρων επικεντρώνεται αποκλειστικά στην πλευρά της προσφοράς της ελληνικής οικονομίας. Ακόμη περισσότερο, θεωρούν ότι η πατρίδα τους είναι ανίκανη να προχωρήσει μόνη της στις απαιτούμενες, κατά τους ίδιους, «μεταρρυθμίσεις». Χρειάζεται η εποπτεία των ξένων και το θεσμικό πλαίσιο της Ο.Ν.Ε..

Οι «μεταρρυθμίσεις» που προτείνουν δεν είναι πειστικές. Η βαθύτερη αδυναμία της παρέμβασής τους όμως, είναι ότι οι προτάσεις οικονομικής πολιτικής δεν πρέπει να αναλύονται μόνο με όρους προσφοράς, αλλά και

---

* Δημοσιεύθηκε στην *Καθημερινή*, 25-26 Φεβρουαρίου 2017.

ζήτησης. Ο Μάρσαλ τόνιζε ότι «το ψαλίδι κόβει μόνο και με τις δύο λεπίδες». Δεν είχε άδικο.

2. Τα αίτια κατάρρευσης της ανταγωνιστικότητας

Το κεντρικό επιχείρημα όσων προτείνουν έξοδο από την Ο.Ν.Ε. είναι απλό. Κατά την περίοδο 1980-2000, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ονομαστικής διολίσθησης της δραχμής ήταν ως προς το δολάριο ΗΠΑ περίπου 10%, ως προς το γερμανικό μάρκο επίσης 10%, ως προς την ιταλική λιρέτα 6% και, τέλος, ως προς το ECU 8%. Αυτοί οι ρυθμοί δεν απέκλιναν πολύ από τους αντίστοιχους διαφορικούς ρυθμούς πληθωρισμού της ελληνικής οικονομίας. Άρα η διεθνής ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας (σε όρους πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας) παρέμενε μέσα σε στενά όρια διακύμανσης.

Κατά την περίοδο 2002-2008, όταν η διολίσθηση έγινε αδύνατη, η ετήσια απόκλιση του ονομαστικού μοναδιαίου κόστους εργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γερμανία ήταν της τάξης του 2,5%. Αντίστοιχη – και λίγο μεγαλύτερη – ήταν και η απόκλιση του πληθωρισμού. Ο κύριος λόγος είναι πλέον γενικά αποδεκτός: οι παγωμένοι ονομαστικοί μισθοί στη Γερμανία. Ταυτόχρονα, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανατίμησης του ευρώ ως προς το δολάριο ήταν 7%.

Πώς θα ήταν δυνατόν να μην αποσταθεροποιηθεί η ελληνική οικονομία, όταν εμφάνισε τέτοιο τεράστιο κενό ανταγωνιστικότητας ως προς τη Γερμανία εντός Ο.Ν.Ε., και όταν χρησιμοποιούσε ένα νόμισμα πιο «σκληρό» και από το δολάριο; Ας μην ψάχνουν οι δεκατέσσερις να βρουν την απάντηση στην εξέλιξη της παραγωγικότητας της εργασίας: στην Ελλάδα αυξήθηκε ταχύτερα από ό,τι στη Γερμανία. Αλλά η κίνηση των τιμών εξουδετέρωσε αυτό το πλεονέκτημα κι έτσι το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ξεπέρασε το 15% του ΑΕΠ το 2008. Η τεράστια διόγκωση του δημόσιου και του εξωτερικού χρέους την ίδια περίοδο ήταν αποτέλεσμα της κατάρρευσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, και όχι η αιτία της κρίσης.

3. Η σημασία της ζήτησης και οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις

Μετά το 2010, η εκτόξευση της ανεργίας, η δραματική συρρίκνωση της βιομηχανικής παραγωγής, η έλλειψη δυναμισμού της ελληνικής οικονομίας, οφείλονται εν πολλοίς στη συντριβή της ζήτησης στα πλαίσια της «διάσωσης». Ας συμφωνήσουμε όλοι ότι η πατρίδα μας έχει χίλια στραβά, τα οποία επιθυμούμε να διορθωθούν. Όμως, 1.100.000 ανέργους δεν είχε ποτέ, ούτε ποτέ έδωσε εκατοντάδες χιλιάδων άριστα εκπαιδευμένους νέους στο εξωτερικό.

Η καταστροφή ήταν το τίμημα όχι μόνο της συμμετοχής αλλά και της πεισματικής παραμονής μας στο ευρώ. Στις συνθήκες αυτές είναι εντελώς παράλογο να ζητάμε από τον ελληνικό λαό ακόμα περισσότερες θυσίες στο όνομα γενικόλογων «μεταρρυθμίσεων» στην πλευρά της προσφοράς. Λάθος στόχος, λάθος μείγμα πολιτικής, λάθος κατεύθυνση. Οι δεκατέσσερις παρακάμπτουν την «κάμηλο», αλλά θέτουν στο κβαντικό μικροσκόπιο τον «κώνωπα».

Η δική μας πρόταση, η οποία εκτίθεται αναλυτικά σε πρόσφατη μελέτη του ΕΔΕΚΟΠ,^{*} ξεκινάει από αυτές τις αναλυτικές διαπιστώσεις και προτείνει άλλη πορεία για τη χώρα. Η ανατομή της ελληνικής οικονομίας όντως καταδεικνύει θεμελιώδεις δομικές ανισορροπίες στην πλευρά της προσφοράς. Ο τομέας της βιομηχανίας είναι έντονα εξαρτημένος από τις εισαγωγές. Ο τομέας των υπηρεσιών, αλλά και της αγροτικής παραγωγής, έχει σημαντικά πλεονεκτήματα όσον αφορά τη διεθνή ανταγωνιστικότητα, αλλά κυρίως την ενεργό ζήτηση. Επομένως, απαιτείται ένα μείγμα οικονομικής πολιτικής που θα στοχεύει αρχικά στην αξιοποίηση των υφιστάμενων θετικών δυνατοτήτων προκειμένου να επιτύχει, τελικά, τη διόρθωση των αρνητικών πλευρών.

Η Ελλάδα χρειάζεται εσπευσμένα τόνωση της ζήτησης για τη γρήγορη μείωση της ανεργίας. Αυτό απλώς δεν γίνεται εντός Ο.Ν.Ε.. Η έξοδος έχει ακριβώς αυτή τη σημασία. Θα επιτρέψει ανάκτηση κυριαρχίας στη νομισματική πολιτική και νέους βαθμούς ελευθερίας στη δημοσιονομική πολιτική. Η υποτίμηση θα τονώσει την ανταγωνιστικότητα και θα μεταβάλλει θετικά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Στη βάση αυτή η χώρα θα μπορέσει να υιοθετήσει βιομηχανική και αγροτική πολιτική με στοχευμένη τομεακή και κλαδική σύνθεση. Απαραίτητο στοιχείο είναι η εξυγίανση του ουσιαστικά χρεοκοπημένου τραπεζικού συστήματος σε νέα, δημόσια βάση.

Αυτές είναι οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται και φυσικά περιλαμβάνουν μεταρρύθμιση και της Δημόσιας Διοίκησης. Μόνοι μας πρέπει να τις κάνουμε. Κανείς άλλος δεν πρόκειται να τις κάνει για μας, ούτε και να μας εποπτεύσει μεγαλόθυμα.

Η έξοδος από την Ο.Ν.Ε. είναι ένας αναγκαίος, αλλά όχι ικανός, όρος για να διαρρήξει η χώρα τον καταστροφικό κύκλο στον οποίο έχει εγκλωβιστεί. Δεν είναι απλή διαδικασία και σίγουρα δεν είναι εύκολη. Είναι όμως απολύτως εφικτή και μπορεί να γίνει με ομαλότητα, αν υπάρξει τεχνική προετοιμασία, κοινωνική συσπείρωση και αποφασιστικότητα.

---

^{*} Δημοσιεύθηκε με την υποστήριξη του «Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ» (*Rosa-Luxemburg-Stiftung*), και είναι διαθέσιμη σε ελληνική και αγγλική εκδοχή. Η ελληνική εκδοχή βρίσκεται εδώ: <http://www.erensep.org/index.php/el/2016-03-24-19-11-17/2017-02-23-09-58-25/283-erensep-report-gr>

Το ΕΔΕΚΟΠ κατέθεσε το περίγραμμα ενός προγράμματος εξόδου. Οι δεκατέσσερις θα πρόσφεραν εξαιρετικές υπηρεσίες αν εξέταζαν το θέμα με επιστημονικούς όρους. Το ζήτημα δεν πρόκειται να φύγει από το προσκήνιο το επόμενο διάστημα. Εμείς ήδη καταθέσαμε επεξεργασμένες προτάσεις, ενώ έπονται άλλες. Επιζητούμε τον εμπειριστατωμένο αντίλογο.

Για το Ελληνικό Οικονομικό Τμήμα του ΕΔΕΚΟΠ

Ιωάννης Θεοδοσίου, *University of Aberdeen*

Κώστας Λαπαβίτσας, *School of Oriental and African Studies, University of London*

Θεόδωρος Μαριόλης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Στέργιος Σκαπέρδας, *University of California, Irvine*